

הצלקת / יאנוש קורצ'ק

שום תלמיד לא רצה לשבת אתו על ספסל אחד. ובכן כאשר לא רצו, לא ישבו וחסל. אבל יאשק הוא שקט, אפילו כאשר אינו רוצה, אבל מישהו מצווה, ישמע, רק לא נעים לו.

היום הראשון בבית הספר.

יושב יאשק, זו עד קצה הספסל, אבל כאשר רק יסתכל, מיד יזכור. עליו להיזהר. רק היום להחזיק מעמד. כאשר ילך הביתה, יספר לאמא וישאל: מה לעשות, כדי לא לשבת איתו.

שומע יאשק את דברי המורה, איך צריכים תלמידים ללמוד בחריצות, את המחברות לא לקמט, לנקות במברשת את השיניים ולא להפריע בשיעורים. הוא שומע ועיניו דומעות. והמורה אינה מכירה עדיין את הנערים ואומרת:

בוא אליי, אתה, מהספסל האחרון, מה שמך? מדוע אתה בוכה? הסתובבו כולם אחורה, רואים ואומרים:

מפני שהוא המורה אינו רוצה לשבת עם יהודי.

לשם מה בא הנה היהודי?

יצאו אפילו מהספסלים, כדי לראות טוב יותר ואז:

יהודון! רבי! מושק!

המורה קמה. השתתפו במקצת, כי אינם יודעים אם מותר.

אבל שוב:

ריח בצל נודף ממנו – מסריח.

לך לבית הכנסת!

ל"חדר"!

אין אנו רוצים בך!

המורה עומדת, מחכה, והנערים סקרנים מה תגיד.

אבל המורה אינה אומרת ולא כלום. רק סיכת ראש הוציאה משערותיה. והשערות התפזרו. ולמורה שערות יפות, ארוכות, בהירות, מסורקות למשעי.

מה יהיה כאן?

דממה.

ובכן מה? שואלת המורה – גמרתם כבר?

מה היה עלינו לגמור? אומר הנער, אשר השליך אבנים בחצר.

נסדר ליהודי "חימום" כזה, שילך לו – מוסיפים האחרים.

לא ילך, אומרת המורה - גם אם כל יום תכו אותו, הוא מוכרח כאן להישאר, כי כך אומר החוק. ועכשיו הירגעו, ואספר לכם את תולדות הצלקת הזאת. התדעו מה זאת צלקת? המורה התכופפה והראתה מקום ריק חסר שערות על ראשה, מקום צלוק. כאשר שערותיה היו מסודרות ומסורקות כראוי, הצלקת לא נראתה כלל.

אתם רואים?

זה ודאי מאבן...

אולי סוס בעט במורה?

לא סוס, כי אם אנשים, השיבה המורה – אנשים לא נבונים, רעי לב.

המורה הידקה שוב את שערותיה כמקודם. אין היא מסתכלת בנערים היושבים בכיתה, כי אם גבוה, כאילו באיזו תמונה.

הייתי אז ילדה, בערך בגילכם. אמי גרה בעיירה. הפולנים בעיירה היו מעטים, רק גרמנים היו. אבי מת. היינו רק שתינו: אימא ואני. והאזור ההוא, של פולין, היה שייך אז לגרמניה. וגם אצל הגרמנים היה אז חוק, שהילדים מוכרחים לבקר בבית הספר. ובכן, רשמה אותי אימא לבית הספר, אחרת הייתה משלמת קנס, או מושיבים אותה בבית הסוהר.

כאשר הלכתי בפעם הראשונה לבית הספר הגרמני, נשקה אותי אמא, דמעות זלגו מעיניי ואמרה: "פעוטה אומללה"... ואני השתוממתי, כי הייתי מרוצה ושמחתי שאהיה כבר תלמידה. מפני מה אימא פוחדת, ועל מה צר לה כל כך?

נו, ומה? חדלתי להשתומם. אתם ודאי כבר מתארים לעצמכם? כאשר צעקתם זה עתה והעלבתם את הנער מפני שהוא יהודי, נזכרתי ביום העצוב, ביום הראשון שלי בבית הספר ונזכרתי באמי שראתה את אשר עוללו לי ואמרה: "אלוהים יעניש אותם על מעשיהם הרעים, את הגרמנים."

נו, מספיק ילדים. זה היה לפניכם. כבר עבר, לא נעים להיזכר.

המורה לא רצתה להמשיך את סיפורה, אבל הנערים התחילו לבקש ולהתחנן: שהמורה תספר, איך היה!

איך היה? אף אחד לא רצה לשבת אתי על ספסל אחד, אמרו: "חזירה פולנית!"

"פולנית ארוורה!" "אביך שיכור!" ואבי אף פעם לא שתה יין שרף. אפילו בירה לא שתה. הבינותי אז רק מעט גרמנית, ואינני יודעת מה עוד אמרו. אבל הייתה רשעות כזאת ושנאה איומה. רק ארבעה לא הציקו לי, שלושה בנים ובת אחת. ביקשתיה, אחר כך, שלא תגן עליי, שתעמיד פנים, כאילו גם היא אינה אוהבת אותי. נו, והתחילו להטריד את מנוחתה. שאלו אותה, כמה שילמתי לה בעד זה שתגן עליי, רע היה לי בבית הספר הגרמני הזה.

פעמון בית הספר הפסיק את סיפורה של המורה, חבל! פעמים רבות אחרי כן, ביקשו הילדים שהמורה תספר, מי ואיך פצע אותה באבן. אבל המורה עמדה על דעתה, לא רצתה ולא סיפרה. זה היה לפנים, לא נעים להיזכר. לא כדאי! ומה יש לספר? אבן, ידוע שקשה היא. כאב - והתרפא. עדיין אינכם מבינים, ילדים: צלקת על הראש אינה כואבת, אבל גם בלב נשארה צלקת מאותה אבן. והצלקת שבלב-כואבת. אל תרגיזו ילדים: לא אותה, ולא שום אדם. הגנו על כבוד בית הספר! אל יצא איש מבית הספר עם צלקות, כמו שלי, על הראש ובלב!

משימות

1. מצאו במילון את פירוש המילה **צִלְקָת**, והעתיקו אותו.
2. המספר, מתייחס בדבריו לשני המובנים של המילה "צלקת" ושם בפי המורה את הדברים: "צלקת על הראש איננה כואבת, אבל... צלקת שבלב כואבת".
 - א. מה ההבדל בין שני סוגי הצלקות?
 - ב. איזו משתי הצלקות כואבת יותר, לדעתכם? הסבירו את תשובתכם.
3. קורצ'אק עושה הקבלה בין סיפורה של המורה לבין סיפורו של הילד היהודי. מה משמעותה של הקבלה זו?
4. המורה אינה נוזפת בנערים ונוקטת גישה אחרת. מהי הגישה?

5. מישהו אמר שלא רק למורה נגרמה צלקת, גם לילד היהודי יש צלקת. מה דעתכם על טענה זו? הסבירו את תשובתכם.

6. בסיפור שלפנינו מתייחסים לכבוד הזולת. לפניכם עשרה ביטויים שונים הקשורים לכבוד.

- כְּבוֹד עֲצָמִי, בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, אוֹתוֹ כְּבוֹד, כָּל הַכְּבוֹד, כְּבוֹד מַלְכִים,**
כְּבוֹדוֹ בְּמִקוֹמוֹ מוֹנֵחַ, שְׁעַר כְּבוֹד, רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם כְּבוֹדוֹ, בְּמַחִילָה מְכַבּוֹדוֹ
- א. מצאו לכל ביטוי את הפירוש המתאים.
ב. חברו לכל ביטוי משפט מתאים.
ג. בחרו ביטוי, והמחישו אותו בדרך יצירתית (כרזה, ציור, שיר, מצגת, הצגה או כל רעיון אחר).

לדיון

לפניכם ציטוט ידוע של מרטין נימולר, כומר פרוטסטנטי גרמני, שהתנגד לנאציזם ונשלח למחנה ריכוז.

"בהתחלה הם באו לקחת את היהודים, ואני לא הרמתי קול, כי לא הייתי יהודי.
אז הם באו לקחת את הקומוניסטים, ואני לא הקמתי קול, כי לא הייתי קומוניסט.
אז הם באו לקחת את אנשי האיגוד המקצועי, ואני לא הרמתי קול, כי לא הייתי איש האיגוד המקצועי. אז הם באו לקחת אותי, ולא נשאר עוד איש, שיוכל להרים את קולו למעני."

מהו המסר של ציטוט זה, וכיצד הוא נקשר לסיפור?